

skega pomorstva, in ne le ustanovitve Luke Koper, načrten in državotvoren proces. Z njim je bil dosežen temeljni cilj razvoja gospodarstva na območju slovenske Istre. Misel dr. Jožeta Pirjevca, ki jo je izrekel ob 50-letnici ustanovitve Luke Koper, da pomeni ustanovitve in začetek poslovanja Luke že začetek osamosvajanja Slovenije, je avtorica dopolnila celo z mislijo, da je mogoče začetek osamosvojitve Slovenije pripisati UDV. Izpeljavo tako drznega in provokativnega zaključka pa je žal podala precej nerazumljivo oz. nejasno, in sicer: »Glede na to, da je pri ustanavljanju Splošne plovbe Piran sodelovalo ministrstvo za notranje zadeve oziroma Ekonomski odsek UDV, in da so morali voditelji SPP (Splošne plovbe Piran, op. LBK) modro ravnati, da so se izognili vsem pastem in nagajanjem hrvaške UDBe, bi lahko izpeljali zaključek, da je osamosvajanje Slovenije v resnici 'začela' UDV« (str. 344). Ni namreč povsem jasno, ali avtorica meni, da so bili v kontekstu gospodarske osamosvojitve iz skupnega jugoslovanskega prostora že s samo ustanovitvijo Splošne plovbe postavljeni temelji bodočega slovenskega pomorskega prometa, ali pa predvideva, da je bil, tako kot pri konstituiranju Splošne plovbe, tudi pri konstituiranju Luke Koper prispevek UDV ključnega pomena, čeprav za to nima dokazov.

Brez dvoma prinaša monografija vrsto novih spoznanj o nastanku in razvoju slovenskega pomorstva v času čakanja na rešitev tržaškega vprašanja po drugi svetovni vojni ter o odločitvi za izgradnjo modernega pristanišča v Kopru. Vsekakor knjiga ni zanimiva le za zgodovinarje, pomorce in ljubitelje morja ter še redke žive udeležence dogajanj v tedanjem času, temveč bo nedvomno pritegnila tudi druge bralce. Zelo verjetno zaman upamo, da jo bo prebral kateri od odgovornih vladnih funkcionarjev. Če bi jo, bi morda spoznal, da morje prinaša državi gospodarsko moč in gospodarsko neodvisnost. Prav tako bi knjiga sedanji vladni eliti lahko pomagala razumeti, kaj morje pomeni prebivalcem, ki živijo na njegovi obali.

Kajti slovensko pomorstvo je po vojni nastalo iz nič, glavnino del pri njegovi izgradnji so opravili s prostovoljnimi delom tamkajšnji prebivalci in vojaki, deloma tudi vojni ujetniki in zaporniki s prisilnim delom, delavci in uslužbenci z udarniškim delom ter delovne brigade. Delavci Splošne plovbe so vsak mesec plačevali 7 odstotkov od bruto plače za stanovanjski fond svojega podjetja. S temi sredstvi so začeli graditi Lucijo, brez njihovega prispevka tudi Piran ne bil to, kar je. Po rešitvi tržaškega vprašanja je Slovenija sicer dobila od zaveznikov tudi finančna sredstva kot odškodnino za izgubo tržaškega pristanišča in kot pomoč pri izgradnji novega pristanišča. Od dodatnega denarja, ki ga je dobila Jugoslavija za razvoj krajev ob morju, pa slovensko obalno gospodarstvo ni dobilo niti centa. Po navedbi njenega dolgoletnega direktorja Koreliča naj bi bila Luka

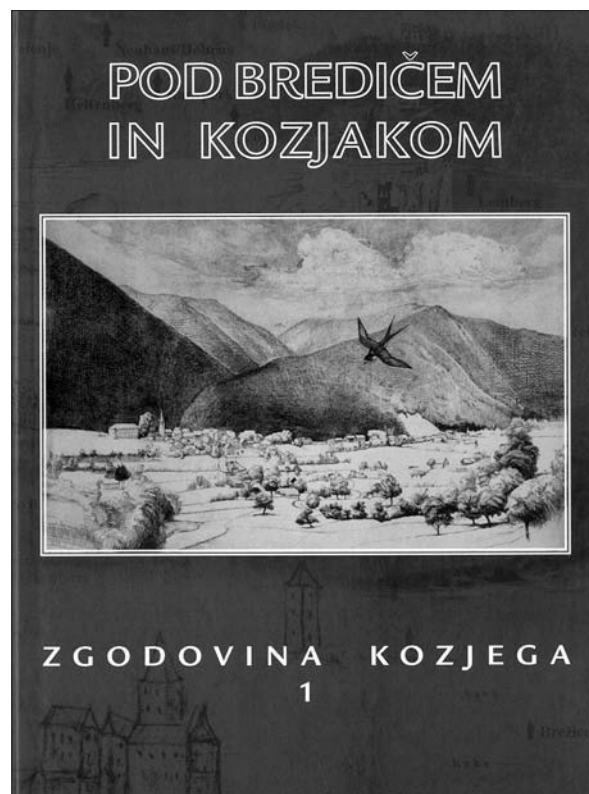
Koper svetovni fenomen, saj je izgradnjo pristanišča in infrastrukture začela večinoma graditi iz svojih sredstev, predvsem na račun plač delavcev in s pomočjo kreditov ter z zelo majhnimi vlaganji slovenskega gospodarstva. Današnji prebivalci v obalnih mestih in delavci v koprskem pristanišču so potomci in nasledniki teh, ki so po vojni gradili slovensko pomorstvo. Politiki, ki bi poznali vsa v monografiji navedena dejstva, se do njih ne bi obnašali tako omalovažujoče, kot se je to zgodilo ob letošnjem uporu zaposlenih v Luki Koper.

Ljudmila Bezlaj Krevcl

Slavko Ciglencečki et al.: Pod Bredičem in Kozjakom: zgodovina Kozjega 1. Kozje: Občina, 2016, 180 strani.

V letu 2016 je Občina Kozje izdala knjigo oz. zbornik o preteklosti svojih krajev, ki se razprostirajo na 89,5 km² večinoma hribovitega območja vzhodne Slovenije. Občina v današnjem obsegu obstaja od leta 1994. Zaradi močno razgibane pokrajine v njej prevladujejo razloženi zaselki. Teh je po številu 23, združeni pa so v 6 krajevnih skupnosti: KS Buče, KS Kozje, KS Lesično, KS Osrednek pri Podsredi, KS Podsreda in KS Zagorje. Občina, ki spada z okoli

3.200 prebivalci med manjše v Sloveniji, je imela za izdajo knjige tehten razlog: največji kraj v njenem okviru, istoimensko Kozje, je 15. aprila 2016 praznoval častitljiv milenij od prve pisne omembe. Tedaj je cesar Henrik II. podelil savinjskemu mejnemu grofu Viljemu II. med drugim tudi posestvo v Kozjem v obsegu 30 kraljevih kmetij.

Zbornik je razdeljen na štiri sklope. Arheološka obdobja prazgodovinskega, antičnega in zgodnjersrednjeveškega časa nam predstavi Slavko Ciglencečki. Do sedaj pridobljeni izsledki kažejo na sporadično in skromno poseljenost tega ozemlja tekom stoletij pred našim štetjem. Ob rimski osvojitvi so na rodovitnejših predelih (ledina Groblje na Bučah, Orešje na Bizeljskem, Hrastje ob Bistrici) rimski kolonisti zgradili t. i. vile rustike. Večja naselbina je stala SZ od naselja Veliki Kamen, na terasi nad Topliškim potokom na območju ledine Dobrova. Tam so pri gradnji vodovoda sredi sedemdesetih let 20. stoletja v razdalji ok. 400 m našli sledove več stavb, dolgih okoli 10 m in grajenih s 70 cm debelimi zidovi. Življenje v tej naselbini nekoliko osvetljuje delno odkopana nekropola, katere bogati grobni podatki iz 1. in 2. stoletja naselbino omejujejo na zgodnje rimsko obdobje. Na koncu svojega sestavka Ciglencečki opozori, da bo za jasnejšo sliko potrebno opraviti številne nadaljnje raziskave.

Njegovemu sestavku časovno sledi prispevek Mihe Kosija, ki obravnava srednjeveško in deloma zgodnje novoveško zgodovino Kozjega. Prispevek se opira na obsežno arhivsko gradivo in literaturo, ter kot tak prinaša nekaj novih dognanj. Takoj na začetku Kosi opozori, da pri »znameniti« listini z omembo Kozjega iz Koroškega deželnega arhiva v Celovcu ne gre za original, temveč za ponaredek krške škofije, nastal ok. 1170–1171, vendar da njeno vsebino nesporno potrjuje ducat let mlajša avtentična listina Henrikovega naslednika, cesarja Konrada II. iz leta 1028, ki jo hrani isti arhiv. Avtor v prispevku tudi dokaže, da so gospodje s Kozjega (nem. Trachenberg/Drachenburg, kar bi lahko prevedli kot »zmajeva gora/zmajev grad«) matični grad v svoji posesti zadržali do svojega izumrtja ok. leta 1510, tj. 125 let pozneje, kot se je domnevalo do sedaj. Prispevek lepo ilustrira rodovnik rodbine Kozjanskih. Gospodje s Kozjega so v grbu (kakopak) imeli zmaja; ta je danes tudi v grbu Občine Kozje.

Tretji sklop zajema prispevek Dejana Zadravca, ki nam na podlagi številnih arhivskih in drugih virov osvetli razgibano zgodovinsko dogajanje okoli gospostva Kozje v zgodnjem novem veku. Po Kristofu Kozjanskem (umrl ok. 1510) so gospostvo dedovali Rajhenburški, ki so si ga lastili nekje do leta 1570. Po njihovem izumrtju ga je pridobil Maksimilijan pl. Ruepp s Pfeilberga. V njegovem času, v letih 1572–74, je bila naselbina Kozje povzdignjena v trg. Leta 1575 je gospostvo podedoval mlajši Maksimilijanov

sin Janez, ki pa ga je že leta 1577 prodal Jakobu II. baronu Székelyju. Po smrti tega leta 1583 ga je do leta 1587 užival njegov sin Jurij, nato ga je kupil Zaharija pl. Schneeweiss. V rokah rodbine Schneeweiss je gospostvo ostalo do leta 1628. Tedaj so ga – sprva v zakup, od leta 1638 pa v trajno last – pridobili njihovi sorodniki, plemeniti Wintershofferji. Zaradi izostankov plačila deželnih davkov je dežela Štajerska gospostvo v letih 1648–1650 najprej zarubila, nato dala v zastavo in pozneje v zakup, dokler ga ni rodbina ok. leta 1662 ponovno pridobila v svojo last. Konec leta 1685 so bili njeni člani povzdignjeni med višje plemstvo, v baronski stan, in so pri tem nekoliko spremenili priimek v Wintershoffen.

Zadnji, tudi najobsežnejši sklop predstavlja prispevek domačega intelektualca profesorja Slavka Kremenška. Ta nam na preko 80 straneh predstavi zgodovinski razvoj Kozjega in njegovih prebivalcev v času prevlade meščanske družbe pa vse do konca druge svetovne vojne. Rastoči pomen Kozjega se zrcali v ustanovitvi župnije in dekanije (leta 1802) ter šole (leta 1805). Za baroni Wintershoffni je gospostvo v začetku 19. stoletja dedovala rodbina Gallenfels, nato pa je bil med letoma 1826 in 1870 njegov lastnik Janez Edvard Sekol. Ta je dal sredi 19. stoletja ob cerkvi pozidati mogočen dvonadstropni in pravokotni dvorec. Novozgrajena stavba je pozneje predstavljala stanovanje marsikaterega uradnika, saj je tovrstnih gradenj po ustanovitvi sodišča, davčne uprave, notariata, odvetniške pisarne, orožniške in davkarske postaje itd. v kraju primanjkovalo. Kremenškov prispevek pretežno sloni na njegovih lastnih izsledkih, raziskavah iz Zgodovinskega arhiva v Celju ter na zapisih iz kozjanske župnijske in šolske kronike. Bogato ga ilustrira slikovni material, ki so ga avtorju posredovale številne družine oz. ga je pridobil v nekaterih ustanovah (Muzej novejšje zgodovine Celje, Župnijski urad Kozje, Slovenski šolski muzej, Kozjanski park, Arhiv Republike Slovenije). Prispevek se zaključuje s koncem nemške okupacije oz. druge svetovne vojne v maju leta 1945.

Široko zastavljena knjiga oz. zbornik je prvi te vrste, kjer je pregledno predstavljena zgodovina krajev pod Bređičem in Kozjakom od prazgodovinskega časa pa vse do konca druge svetovne vojne. Kot takšen bo zagotovo našel svoje mesto na številnih knjižnih policah. Avtorjem in vsem zaslužnim za njegovo izdajo iskrene čestitke! Glede na zaključek in pomenljiv podnaslov bo v tem okviru predvidoma izšla vsaj še ena knjiga, kjer bo obravnavan čas od konca druge svetovne vojne pa do današnjih dni. Sklepamo pa lahko na še kakšno z drugo tematiko.

Matjaž Grabornik